

УДК 316.334.52.001.361 (477.7)
№ держреєстрації 0117U004706

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
вул. Шевченка, 14, м. Івано-Франківськ, 76000. Тел. +380963102636;
e-mail: office@ksu.ks.ua; <http://www.kspu.edu>

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор університету

Олександр СПИВАКОВСЬКИЙ

18 вересня 2024 р.

ЗВІТ
З НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

«РЕГІОНАЛІЗМ І ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ
ІДЕНТИЧНОСТЕЙ ПІВДНЯ УКРАЇНИ»
(заключний)

Перший проректор
д.пед.н., професор

Сергій ОМЕЛЬЧУК

Керівник НДР
к.соц.н., доцент

Микола ГОМАНЮК

Івано-Франківськ – Херсон

2024

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР:

доцент кафедри географії та екології ХДУ, кандидат соціологічних наук, доцент

Гоманюк М.А.
реферат, вступ, розділи 1-3

Відповідальний**виконавець:**

доцент кафедри географії та екології ХДУ, доктор географічних наук, професор

Пилипенко І.О., розділ 3

Виконавці:

доцент кафедри географії та екології ХДУ, кандидат географічних наук, доцент

Саркісов А. Ю.,
розділ 2

лаборантка кафедри географії та екології ХДУ

Маркелюк А.В., розділ 1

РЕФЕРАТ

Науково-дослід тема присвячена проблемам формування регіональних ідентичностей на півдні України. Виконана робота дозволяє зробити кілька висновків та припущень.

По-перше, велика кількість «таврійських» назв в регіоні не говорить про потужне розширення ареалу таврійської ідентичності. Хоча вернакулярний регіон Таврія впевнено прописався в масовій свідомості. Його межі його ще не оформилися і сильно варіюються – від лівобережної Херсонщини до всього українського Причорномор'я та Приазов'я, тобто. Херсонської, Миколаївської, Запорізької, Одеської областей та АР Крим. Різні варіанти топоніму Таврія/Таврида мають якщо не різну семантику, то різні географічні конотації. Таврія більшою мірою має відношення до Північного Причорномор'я та частини українського Приазов'я, а Таврида до Криму.

Якщо говорити про регіональну ідентичність, то можна припустити, що таке розповсюдженість «таврійських» назв може призвести і до формування «таврійської» ідентичності – принаймні на Херсонщині. І у цьому процесі саме ринкова економіка вже робить багато чого – нові «таврійські назви» найбільш поширені серед назв товарів, хоча багато їх серед топонімів. У південному регіоні України склалася сприятлива ситуація для формування «таврійської» ідентичності, і кілька вдалих кампаній могли б вивести її на наступний рівень.

Все це створює сприятливе тло вже для політичного втручання. Проблема має свій політичний вимір, оскільки у тимчасово окупованому Криму теж проходить процес формування дискурсу «Тавриди», як російського регіону.

ABSTRACT

Research topic is devoted to the problems of formation of regional identities in the south of Ukraine. The work done allows us to draw several conclusions and assumptions.

First, the large number of "Taurian" names in the region does not indicate a strong expansion of the area of Taurian identity. Although the vernacular region of Tavria confidently registered in the mass consciousness. Its borders have not yet been formed and vary greatly - from the left bank of the Kherson region to the entire Ukrainian Black Sea and Azov, ie. Kherson, Mykolaiv, Zaporizhia, Odessa regions and the Autonomous Republic of Crimea. Different variants of the toponym Tavria / Tauride have if not different semantics, then different geographical connotations. Tavria is more related to the Northern Black Sea coast and part of the Ukrainian Azov Sea, and Tauride to the Crimea.

If we talk about regional identity, we can assume that such a prevalence of "Taurian" names can lead to the formation of "Taurian" identity - at least in the Kherson region. And in this process, it is the market economy that is already doing a lot - the new "Taurian names" are the most common among the names of goods, although many of them are among toponyms. In the southern region of Ukraine, the situation is favorable for the formation of "Taurian" identity, and several successful campaigns could take it to the next level.

All this creates a favorable background for political intervention. The problem has its political dimension, as the temporarily occupied Crimea is also in the process of forming a discourse of the Tauride as a Russian region.

ЗМІСТ

Вступ	6
Розділ 1. Регіональна ідентичність у південних областях України за результатами соціологічних досліджень	10
1.1. Якісні дослідження регіональної ідентичності. Фокус-групові дослідження в Херсонській, Миколаївській та Одеській областях.....	10
1.2. Результати кількісних досліджень регіональної ідентичності. Регіональна ідентичність мешканців міста Каховка	15
Розділ 2. Регіональна ідентичність та особливості соціальної перцепції Таврійського історичного регіону	20
Розділ 3. Регіональна ідентичність та перейменування населених пунктів півдня України (на прикладі Херсонської області)	26
Висновки	30
Додатки	44

ВСТУП

Актуальність теми. Українське суспільство у цілому знаходиться в стані трансформації. Активних змін зазнають і українські регіональні спільноти – це стосується і сфери ідентичності. Як показують події останніх трьох років питання ідентичності стають сферою економічного та політичного застосування, що відображається і на регіональних спільнотах.

Сфера ідентичностей – це сфера підвищеної ідеологічної та політичної уваги, необережне поводження з якою може призвести до найтрагічніших наслідків, у тому числі й у віддаленій перспективі. Почасти саме тому питанням ідентичності мешканців України та окремих її регіонів приділялося та приділяється багато уваги як у соціологічних, так і в історичних, географічних, філософських, психологічних та політологічних науках. Їм присвячені як окремі статті, так і цілі монографії. Головним напрямком ініціативної теми було обрану тему локальної «таврійської» ідентичності.

Насамперед, слід зазначити, що українські соціологи, як правило, не розглядають «таврійську» ідентичність як одну з потенційно можливих ідентичностей мешканців регіонів, що мають відношення до історичної Таврії (АР Крим, Херсонська, Запорізька, Миколаївська області) [2]. Аналіз анкет низки соціологічних центрів показав, що при проведенні масових опитувань, що включають і вимірювання ідентичностей, «таврійська» ідентичність до списку можливих ідентитетів не включалася. Південно-український територіальний ідентифікаційний блок зазвичай складається зі стандартних альтернатив: українець/українка (одночасно національний, етнічний та територіальний ідентитет), мешканець свого регіону (херсонець/херсонка, кримчанин/кримчанка, житель півдня) мешканець свого міста (херсонець/херсонка, кахівчанин/каховчанка тощо), «радянська людина», європеець/європейка. При цьому етнохороним «херсонець/херсонка» або «миколаївець/миколаївка» може означати як міську, так і регіональну (обласну) ідентичність. Це ускладнює інтерпретацію

даних соціологічних досліджень, де ці два ідентитети не диференціюються. У дихотоміях типу «херсонець/тавричанин» такої плутанини не виникає.

Саме слово «тавричанин» та його похідні у друкованих джерелах теж зустрічаються досить рідко. В 11-томному академічному Словнику української мови зазначено: «Тавричанин мн. (одн. тавричанин, а, чол.; тавричанка, та, жін.). Мешканці колишньої Таврії та Таврійської губернії, тепер – Кримського півострова та прилеглих до нього районів Херсонської та Запорізької областей» [3]. Подібне визначення дано і в академічному російському орфографічному словнику: «Тавричанами називали і жителів Таврії, і вихідців з Таврійської губернії. Або жителів Південного Криму [4]. Найчастіше «тавричани, тавричанин, тавричанка» – це етнохороним, яким називали етнографічну групу (субетнос) українців, що у Таврійській губернії [5]. Хоча іноді це слово використовувалося і для позначення візка (тавричанка) та солдатів Таврійської дивізії. Згадки про «тавричан» можна зустріти у мемуарах та художній літературі ХХ століття – у Олесе Гончара, Михайла Шолохова, Павла Цокоти та ін. [6, 8].

Стан розробленості проблеми. В Україні у сфері ідентичностей працювало та працює багато вчених, таких як В.Богаченко, О.Гнатюк, Я.Грицак, Є.Князева, Н.Кондратьєва, І.Кононов, М.Перемога, В.Середа, О.Худенко та ін. [1, 2, 14-21]. В останніх дослідженнях українських соціальних географів стверджується, що етнографічний регіон Таврія у сучасній Україні вийшов за межі своїх історичних кордонів (території колишньої Таврійської губернії) та поширився на більшій частині території Північного Причорномор'я та Приазов'я. Такі висновки були зроблені на основі аналізу топоніміки, урбаноніміки та назв різних організацій та установ, поширених у різних областях України. Автор дослідження, О.Гнатюк, робить висновки про «потужне розширення ареалу ідентичності з Таврією на північ, захід і схід» [1].

Мета і задачі дослідження.

Метою НДР є з'ясування моделей та чинників формування територіальних

ідентичностей та прогнозування варіантів розвитку ідентичностей населення південно-українських областей.

Завдання:

- визначити характер та моделі формування регіональних ідентичностей на півдні України;
- визначити засади, що лежать в основі виокремлення моделей формування регіональних ідентичностей;
- окреслити соціально-політичні та етноконфесійні передумови використання різних моделей формування регіональних ідентичностей;
- з'ясувати територіальну специфіку вживання різних моделей формування регіональних ідентичностей
- вставити зв'язок між регіональною ідентичністю та перейменуванням в ході декомунізації.

Практичні задачі, на вирішення яких спрямовано проект: з'ясування моделей та чинників формування територіальних ідентичностей та прогнозування варіантів розвитку ідентичностей населення південно-українських областей (Херсонська, АР Крим, частково Миколаївська, Одеська, Запорізька, Донецька). Визначення структури територіальних ідентичностей та їх місця в ієрархії персональних ідентичностей, розробка методики вимірювання соціальної перцепції історичних регіонів, визначення соціальних ареалів південноукраїнських історичних регіонів.

Ареал дослідження: Херсонська обл., АР Крим, частково Миколаївська, Одеська, Запорізька та Донецька області.

Методи дослідження. Кількісне соціологічне дослідження (анкетування), фокус-групові та глибинні індивідуальні інтерв'ю, контент-аналіз, дискурсивний аналіз, порівняльний аналіз. З метою проведення соціологічної експертизи цієї тези у 2018-2020 рр. у населених пунктах Миколаївської, Одеської та Херсонської областях було проведено

спостереження, глибинні інтерв'ю та серію фокус-груп, проаналізовано регіональні ЗМІ та інтернет-ресурси. У ході дослідження ставилися питання про ментальні межі Таврійського регіону та локальну ідентичність мешканців Північного Причорномор'я. Проведено також масове опитування в місті Каховка.

Емпіричні матеріали: матеріали соціологічних досліджень, літературні джерела, ЗМІ, топоніміка (передусім ойконімка), прагматоніміка, законодавча база СРСР та України, архівні матеріали

Структура звіту. Звіт включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел на публікації, зроблених в рамках роботи над ініціативною темою.

Розділ 1. Регіональна ідентичність у південних областях України за результатами соціологічних досліджень

1.1. Якісні дослідження регіональної ідентичності. Фокус-групові дослідження в Херсонській, Миколаївській та Одеській областях

Інформаційний простір Півдня України багатий на «таврійські» власні імена. Це назви населених пунктів та адміністративно-територіальних одиниць, це назви підприємств, фірм, установ, навчальних закладів, єпархій, різних товарів, ЗМІ, назви щорічних масових заходів (фестивалі, конкурси, спортивні змагання, конференції, форуми), назви спортивних клубів тощо .д. І це всі назви, які постійно знаходяться на слуху у широких верств населення. Наприклад, можна везти кавуни сорту «Таврійський» автомобілем «Таврія» із села Таврійське до магазину «Таврія», який знаходиться в Таврійському мікрорайоні Херсона, слухаючи при цьому по радіо «Таврія» про результати конкурсу «міс Таврія».

Тому цілком передбачуваною була реакція на наявність в учасників фокус-груп низки асоціацій, пов'язаних із Таврією. У Херсоні питання про асоціації зі словом «Таврія» не викликало труднощів. У першу хвилину одразу потрапили торгові марки: автомобіль "Таврія", магазини з назвою "Таврія", коньяки та вина "Таврія", а також футбольний клуб "Таврія". «Танцювальний колектив є і так далі» – херсонські респонденти звикли до «таврійських» назв.

Друга хвиля асоціацій мала вже географічний характер: «наш Таврійський край», «південь України», «південний край», «Херсонська область», «моя мала батьківщина». Але прохання конкретизувати прихильність Таврії викликало труднощі. Кордони Таврії у поданні херсонських респондентів виявилися досить розмитими, хоча центр її досить чітко – це Херсон і Херсонська область. Під час обговорення прозвучало

кілька думок: «Таврія – це синонім Херсонщини», «Таврія – це лівобережна Херсонщина» (до Генічеська).

Після введення до складу питання варіанта «Таврида», одразу виникли асоціації з Кримом: «місцями асоціюється з Кримом – ось Таврида, Таврія», «ось наш південь України та Крим, але я не можу сказати конкретно», «Лівобережжя та Крим можна захувати ». По-різному видаються і розміри Таврії: для одних Таврія менша за Херсонську область – «просто ця "Таврія" знаходиться в Херсонській області», для інших – це весь Південь України та Крим.

Загальні конотації щодо Таврії позитивні: "Таврія - це добре слово". Таврія, Таврида – це ще «легенди», «стародавність», «це стара назва, коли ще були скіфи, сармати». До речі, у поєднанні Таврія також використовується часто: серія вин «Легенда Таврії», багатофігурна скульптурна композиція в центрі Херсона «Легенди Таврії». Таке ототожнення з минулим є важливою складовою ідентичності.

Структура ідентичностей учасників херсонської ФГ виявилася досить однорідною: у ній домінує українська ідентичність – «насамперед українці», бо «Херсон перебуває на українській землі» або «я сьогодні можу жити в Херсоні, а завтра в Києві. Де мені сподобається – я там і залишуся», потім йде локальна (міська) – «херсонці», і в окремих респондентів присутня ще й загальна регіональна ідентичність – «жителі півдня». На запитання «Чи відчуваєте себе жителем Таврії» лише окремі респонденти відповідали позитивно. Таврійська ідентичність явно перебуває на периферії, а сам етнохоронимий «таврчани» звучить незвично, за винятком варіанта «таврчанка». І тут несподівано виринає гендерний аспект. Якщо «таврчаний» етнохороним хоч якось закріпився на території сучасної Херсонщини, то як жіночий варіант «таврчанка». Тобто. таврчанки є як і амазонки без чоловіків. «Таврчанка» – це назва села та назва низки об'єктів соціальної сфери (магазини, кафе, база відпочинку, будинки побуту, перукарні). Хоча для частини респондентів таврчанка – це гарне слово і все.

У той же час чоловічий варіант цього слова не зустрічається взагалі. Навіть на різних інтернет-форумах та соціальних мережах, якщо і зустрічається подібні нікнейми, то в іншій модифікації: Таврієць 1, Tavriec, Даня Таврієць.

По херсонській ФГ можна зробити такі висновки: для херсонців Таврія та Херсонська область – це практично тотожні поняття, Херсон та Херсонщина є перцепційним ядром регіону, Крим якщо і сприймається як Таврія, то як периферія. Незважаючи на найбільшу концентрацію «таврійських» назв у Херсоні та Херсонській області, найяскравішими проявами чого стало напівофіційне проголошення Херсона «столицею» Таврії, і навіть несміливою спробою перейменування Херсона на Тавр [7, 10] на хвилі декомунізації, кількісні зміни поки не перейшли в якісні, тобто таврійська регіональна ідентичність ще не викристалізувалась, поки що ніхто не вимовив фрази «Ми – тавричани» або хоча б «Ми – жителі Таврії». Хоча за радянських часів такі спроби робилися. Приміром, називалася художня книга «Тавричани – мої земляки» [8]. І, схоже, жителі Херсонської області готові обрати «таврійську» ідентичність, якщо ви її запропонуєте – хоча б у соціологічній анкеті. Про це свідчать результати пілотного дослідження (n=177) ідентичностей студентів херсонських вишів, проведеного у лютому 2016 року у рамках курсової роботи. На запитання «Ким ви себе відчуваєте насамперед» 1% респондентів вибрали варіант «тавричанином/тавричанкою», на запитання «Ким ви себе відчуваєте у другу чергу» вже 7% назвали себе тавричанами, і ще 3% вважали себе тавричанами у третю чергу. Сумарні 11% - це не так уже й мало.

У Миколаєві обговорення «таврійської» проблематики було дуже натягнутим, помітно, що респонденти «не в темі». Більшість має лише окремі асоціації з Таврією – це коньяк «Таврія», фестиваль «Таврійські ігри» в Каховці, князь Потьомкін, «таврійські» вина, супермаркет «Таврія В». Останній вражає своєю монументальністю на Богоявленському проспекті у Миколаєві – циклопічні літери на даху вздовж жвавої траси.

Щодо територіальних асоціацій, то Таврія лише для меншої частини

учасників фокус-груп є назвою Південного регіону, межі якого збігаються з межами колишньої Херсонської губернії, тобто правобережний Південь, що притягує лівобережну частину нинішньої Херсонської області. «Таврія – це Херсонська губернія. До Херсонської губернії входили Одеса, Херсон, Миколаїв». Для більшості Таврія – це сучасна Херсонська область. Лише один респондент несміливо припустив, що Крим також входить до цього регіону разом із Херсонською областю. "Таврія - це Херсонська область" став колективним висновком миколаївських респондентів. З локальних ідентичностей тут домінує «миколаївська». У поодиноких випадках впливало слово «південний».

Слід додати, що на Миколаївщині ситуація з «таврійською» топонімікою особлива. Частина цієї області - західний край Кінбурнської коси - свого часу входила до складу Таврійської губернії і тому по праву є «старою» Таврією. У Миколаївській області і за радянських часів, і за часів незалежної України таврійська (кінбурнська) та не-таврійська («материкова») частини протиставлялися одна одній. Яскравим прикладом є маркування поштових відправлень. В Очаківському районі Миколаївської області є два села з однаковою назвою "Покровка". Одне знаходиться на «материці», а інше на Кінбурнській косі. Для того, щоб розрізнити ці два різні пункти призначення було прийнято називати Кінбурнську Покровку Покровою-Таврія. Цей топонім жителями Кінбурнської Покровки став сприйматися як маркер регіональної ідентичності. За даними глибинних інтерв'ю, проведених у 2015 р., «таврійська ідентичність» характерна для мешканців Покровки, Покровської та Василівки – сіл Покровської сільради. Жителі Коси, зокрема й херсонської її частини (с.Геройське), усвідомлюють себе жителями Таврії навіть сильнішими, ніж жителі інших регіонів Півдня України. Про це йдеться і в краєзнавчій літературі: «Друга назва півострова, яка досі використовується як місцевим населенням, так і жителями м.Очакова, – Таврія, яка походить від назви стародавнього народу, що мешкає у степах та узбережжі Криму» [9] . При цьому східні кордони Таврії для них

залишаються розмитими – в одних респондентів вони обмежуються Кінбурнською косою, в інших йдуть до лівобережної частини Херсонської області.

Ситуація в Одесі також має свою специфіку. Як і учасники Херсонської ФГ, одеські респонденти також активно включилися в обговорення. Реакцією на поняття "Таврія" стали дві групи асоціацій. Перша група включала асоціації, пов'язані з товарами та послугами: супермаркети «Таврія В» (найпоширеніша в Одесі асоціація), автомобіль «Запорожець» (куди без нього), фестиваль «Таврійські ігри», а друга група – це географічні асоціації: «Південна частина України» (майже всі її вказали), «Миколаївська, Одеська, Запорізька області», «Херсонська, Миколаївська, Запорізька області», «Херсонська, Миколаївська, ближче до Запорізької – ця частина і є Таврія», «давай сюди та Одесу теж », Херсонська область (окремо), Асканія-Нова, «де машину роблять – Запоріжжя» «Мені щось здається, що це Крим», «Князь Потьомкін-Таврійський був. Отримав звання своє "Таврійський" за те, що відвоював Крим». «Асоціації на варіант Таврида були однозначнішими, хоча і не всі респонденти висловлювали з цього приводу: «а ось Таврида – ось це Крим», «Таврія і Таврида це одне й теж», «корінь один, а речі різні», «різні з географії якось».

Щодо регіональної ідентичності, то «одеська» міська ідентичність у групі виявилася поза конкуренцією. Зі словом «тавричани» респонденти не зустрічалися, не кажучи вже про «таврійську» ідентичність. «Тавричани – це мешканці цієї місцевості, але це слово не в побуті».

Як відомо, у формуванні ідентичностей важливу роль відіграють герої. У всіх трьох групах одним із носіїв «таврійського» є князь Г. Потьомкін, який за приєднання Кримського ханства до Російської імперії був удостоєний титулу Таврійський. Його особистість сканувалася у всіх трьох містах у зв'язку з таврійськими асоціаціями. Іншим «таврійським» героєм, який не виринав на фокус-групах, але з'являвся у текстах ЗМІ, є основоположник українського інтегрального націоналізму Д. Донцов –

уродженець Мелітополя, «чорнявий студент із Таврії». На його честь у 2016 році на Донцове було перейменовано село Комсомольське Нижньосірогозького району Херсонської області [10].

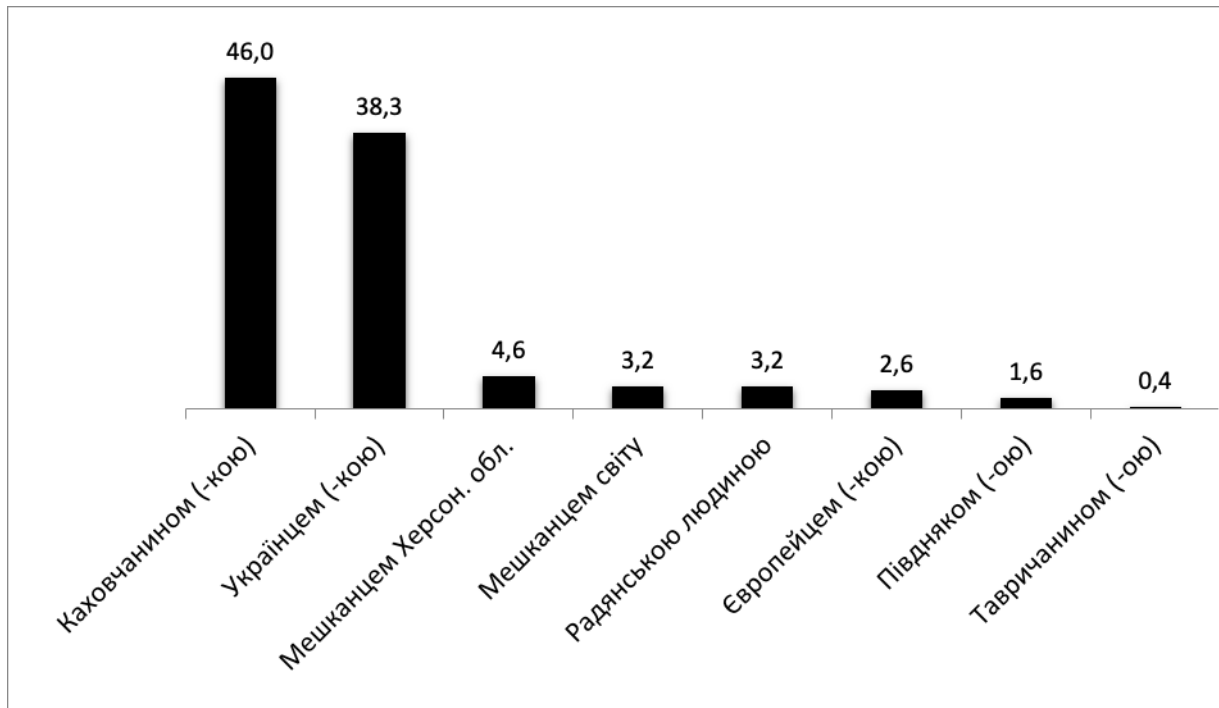
1.2. Результати кількісних досліджень регіональної ідентичності. Регіональна ідентичність мешканців міста Каховка

У червні 2017 року Громадською організацією “Каховська ініціатива” у партнерстві з Херсонським обласним відділенням Соціологічної асоціації України було проведено соціологічне дослідження в рамках проекту «Громадськість за зміни в освіті міста Каховка». В опитуванні взяли участь батьки учнів загальноосвітніх шкіл Каховки. Разом було опитано 512 осіб, з них 84,4% – жінки і 15,6% – чоловіки, середній вік респондентів – 37 років, похибка дослідження – 4,5%.

Серед запитань соціологічної анкети було розміщено також ідентифікаційний блок, який містив закриті питання “Ким ви себе відчуваєте у першу, другу та третю чергу” та “Ким ви себе ніколи не відчували” з пропозицією розташувати запропоновані у списку територіальні ідентичності у порядку їх значення для респондента. Територіальні ідентичності в анкеті були розташовані у порядку збільшення площі географічного об’єкта, з яким міг себе ототожнювати респондент:

- Каховчанин, каховчанка
- Мешканець (мешканка) Херсонської області (херсонець, херсонка)
- Тавричанин, тавричанка (мешканець (мешканка) Таврії)
- Півдняк, півднячка (мешканець (мешканка) Півдня України)
- Українець, українка (мешканець (мешканка) України)
- Європеець, європейка
- Громадянин (громадянка) колишнього СРСР, радянська людина
- Мешканець (мешканка) світу, космополіт (космополітка)

Нижче наводимо одномірний розподіл відповідей на запитання ідентифікаційного блоку.

Рис. 1. Пріоритетні територіальні ідентичності батьків учнів шкіл Каховки. Розподіл відповідей на питання “Ким ви себе відчуваєте у першу чергу”, %

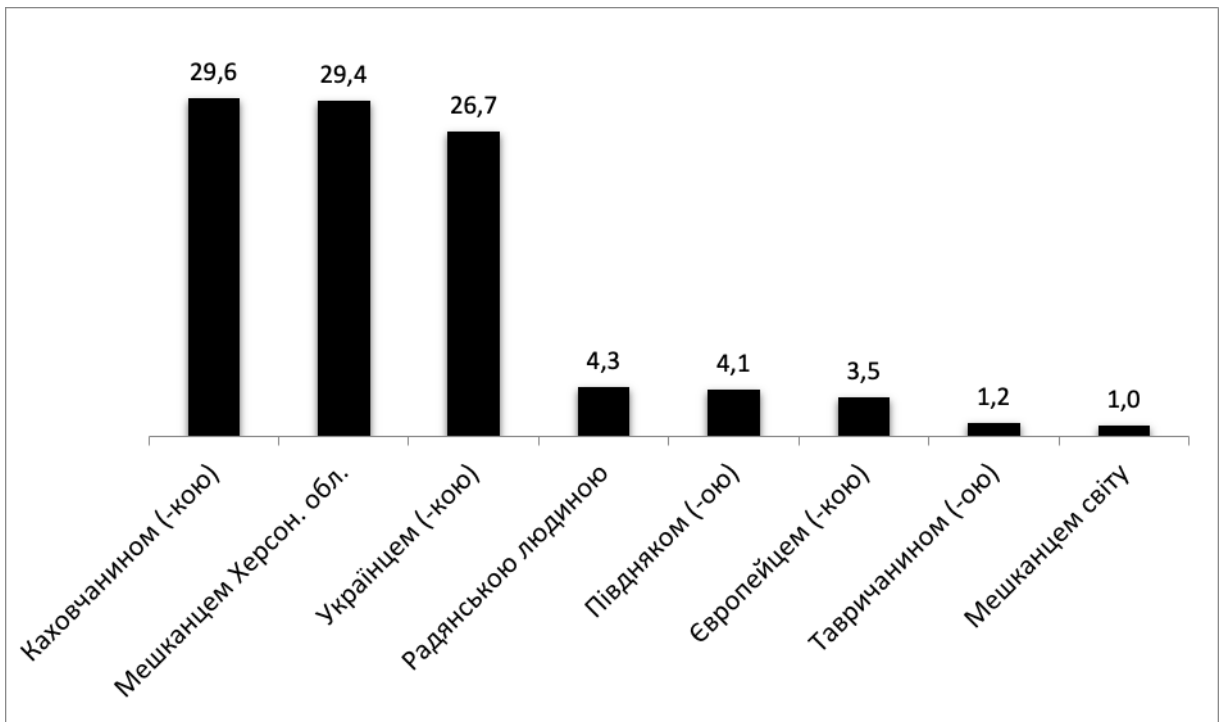

Рис. 2. Другі за значимістю територіальні ідентичності батьків учнів шкіл Каховки. Розподіл відповідей на питання “Ким ви себе відчуваєте у другу чергу”, %

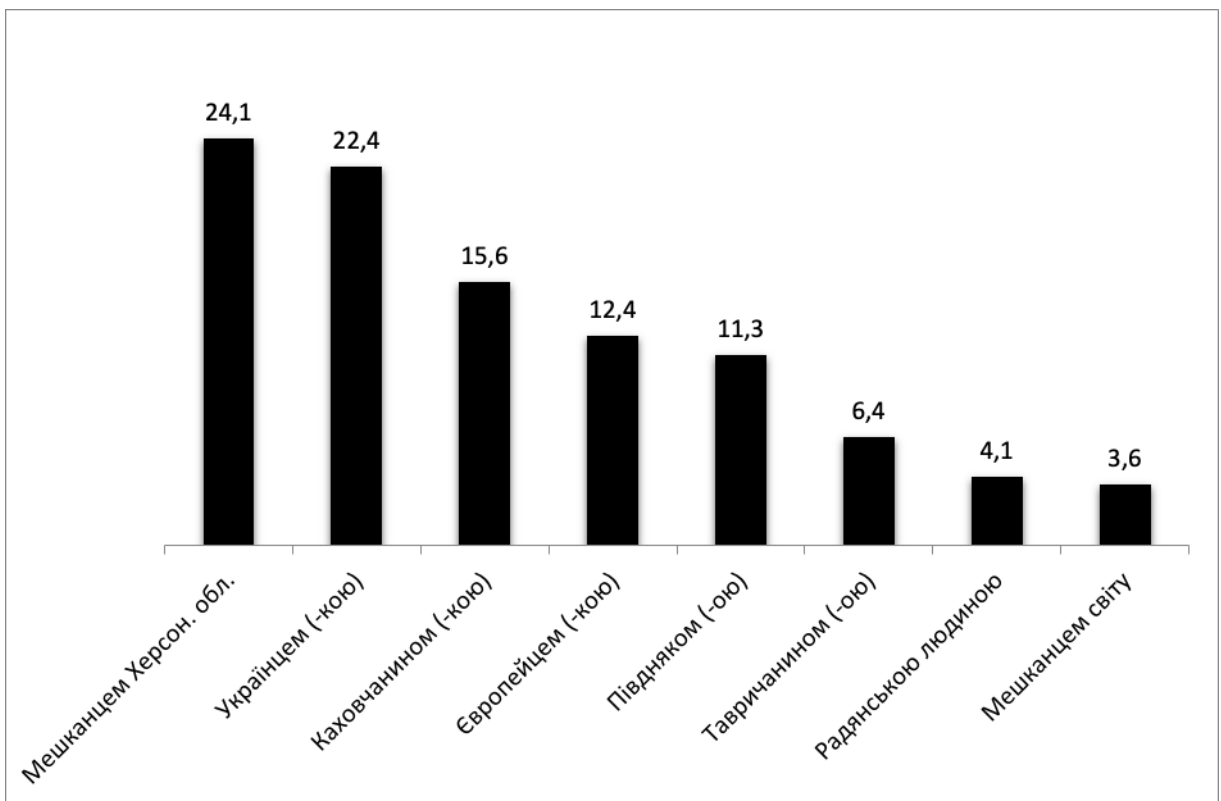
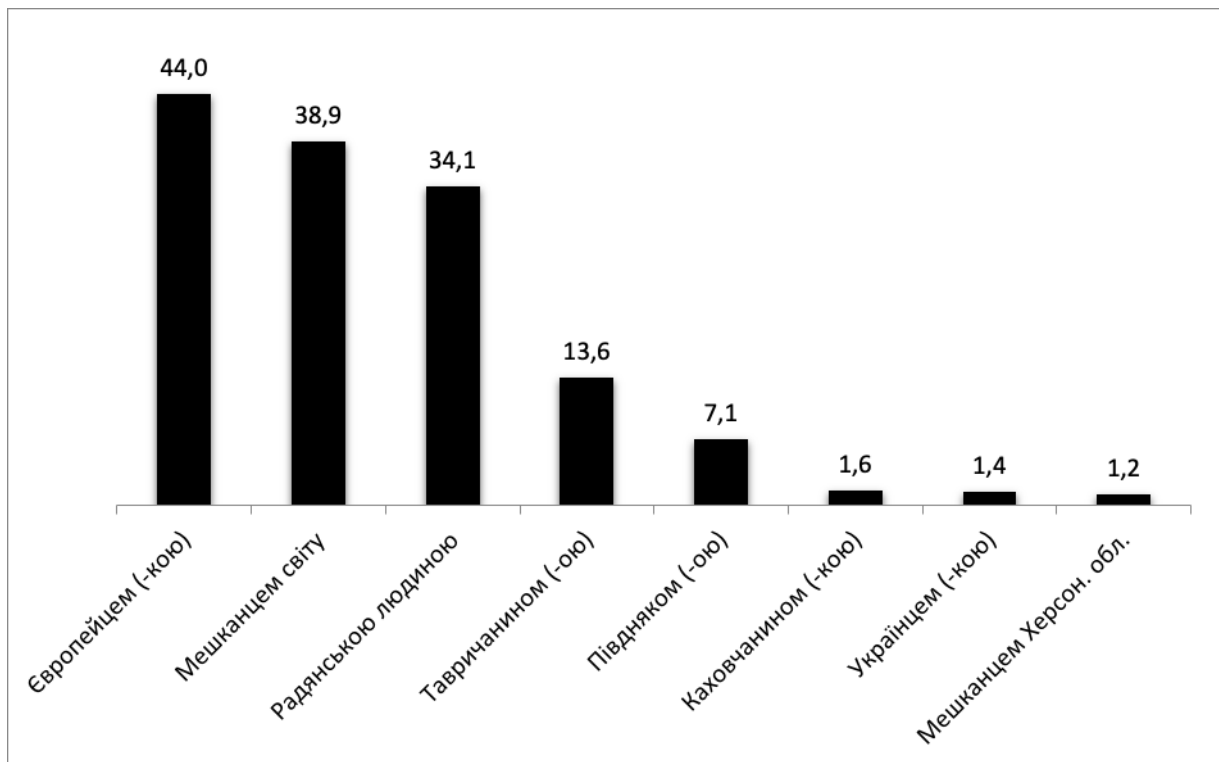

Рис. 3. Треті за значимістю територіальні ідентичності батьків учнів шкіл

Каховки. Розподіл відповідей на питання “Ким ви себе відчуваєте у третю чергу”, %

Рис. 4. Територіальні ідентичності, не притаманні батькам учнів шкіл Каховки. Розподіл відповідей на питання “Ким ви себе ніколи не відчували” (можна було дати декілька варіантів відповідей), %

Отримані результати дають можливість стверджувати, що серед опитаних батьків учнів каховських шкіл домінують “паспортні” ідентичності – національно-політична, адміністративно-територіальна та міська, тобто ті ідентичності, які, умовно кажучи, можна знайти у громадянському паспорті. Пріоритетною ідентичністю опитаних виявилася локальна ідентичність – майже всі респонденти у тій чи іншій мірі вважають себе каховчанами (каховцями). На другому місці виявилася ідентичність яка одночасно є етнічною, національно-політичною і територіальною – 87,4% опитаних вважають себе українцями. Третьою за популярністю ідентичністю є регіональна (обласна, територіально-адміністративна) – херсонська. Херсонцями, мешканцями Херсонської області у тій чи іншій мірі вважають

себе 53,5% респондентів. Наступні ідентичності суттєво поступаються означеній трійці лідерів. В певній мірі вважають себе європейцями лише 18,5% респондентів, ще 17,0% у тому чи іншому ступеню вважають себе південцями, “півдняками”, 11,6% – радянськими людьми, 8,0% – тавричанами і 7,8% – космополітами, мешканцями світу.

Спробуємо також проінтерпретувати відповіді на питання “Ким ви себе ніколи не відчували”. Тут також виділяється трійка антилідерів. На першому місці європейська ідентичність з показником 44,0%. Тобто попри географію, розрекламований проєвропейський політичний курс України та “безвіз” майже половина опитаних каховців не спішить вважати себе європейцями. Не хоче відмовлятися від національно-територіальної ідентичності і ставати космополітами, громадянами світу ще 38,9% респондентів. І більше ніж третина опитаних не відчуває також своєї єдності з Радянським Союзом.

Проміжне становище займає група надобласних регіональних ідентичностей. Тавричанами та південцями у тому чи іншому ступені вважають себе 25,0% опитаних, проте лише 13,6% респондентів ніколи себе не вважала тавричанами та 7,1% – південцями. Щодо таврійської ідентичності, що її природа поєднує в собі як географічний, так й історичний аспекти, оскільки має відношення до колишнього адміністративно-територіального поділу, під час якого Каховка знаходилася у складі Таврійської губернії. [1, 2]. Таким чином таврійська та південноукраїнська ідентичності хоча є фоновими, і, напевно, виникли в ситуації інтерв’ю, проте на відміну від радянської або космополітичної ідентичностей не викликають відторгнення.

Оскільки результати дослідження не є репрезентативним для всього міста, ми не можемо розповсюдити висновки щодо територіальної ідентичності усіх мешканці міста, а здатні лише сформулювати гіпотезу, припустити, що саме описані вище ідентичності домінують у Каховці. Це означає, що ідентифікаційна проблематика потребує в Каховці подальшого вивчення і ще чекає на свого дослідника.

Розділ 2. Регіональні ідентичності та особливості соціальної перцепції Таврійського історичного регіону

Фізичні кордони Таврії як українського історико-географічного (етнографічного) регіону різними географами та істориками визначаються приблизно однаково. Аналіз базових атласів України, наприклад, за редакцією Марченко Л. або Руденка Л. [13, 16], статей в словниках та енциклопедіях (Волобуєв О., Голубєв А., Янко М.) [5, 17, 10], монографій (Голобородько Я., Заставний Ф. [7, 20], свідчать про однаковість поглядів стосовно розташування Таврії. Однак, ustaleni межі Таврії починають трансформуватися тоді, коли йдеться про соціальні перцепції цього краю і про регіональні ідентичності. Тоді між академічною картографією та ментальними кордонами регіону з'являються суттєві відмінності. Цим питанням присвячено роботи Гнатюка О., Мезенцевої Н. і Мезенцева К. [4, 15].

Однією з задач роботи в рамках ініціативної теми було визначення перцепційного ареалу таврійського історичного регіону, виявлення факторів і механізмів його формування, а також різних аспектів його залучення в економічні, політичні та культурні процеси України і світу.

Найчастіше історичний регіон Таврія/Таврида зіставляється з Таврійською областю (у 1802-1921 рр. – губернія), створеною 1784 року на території Кримського ханства, приєднаного до Російської імперії в рамках так званого «Грецького проекту». Тому для нової адміністративно-територіальної одиниці, створеної на завойованих землях, було обрано грецьку назву, що уперше зустрічається ще у Геродота. Таврійська губернія складалася з двох субрегіонів – Криму та Північної Таврії (сучасна

лівобережна Херсонщина і частина Північного Приазов'я) з адміністративним центром у Сімферополі. Саме в таких межах фігурує Таврія в навчальних українських атласах [13, 16].

У другій половині ХХ ст. починається процес формування нових ментальних кордонів Таврії та переміщення її центру в північний субрегіон. Про це говорить низка фактів. По-перше, це перейменування населених пунктів, здійснені в період з 1952 по 2016 рр. у Запорізькій і Херсонській областях. Зараз тільки в цих областях налічується 15 населених пунктів з «таврійськими» назвами (Таврійськ, Таврійське, Таврія тощо) [9] і станція Таврійськ (м.Василівка), причому два села знаходяться на території правобережних районів, які ніколи не відносилися до Таврійської губернії.

По-друге, це велика кількість прагматоніміки (назви товарів та інших результатів практичної діяльності людини) в регіоні. Найбільша її кількість спостерігається в Херсонській області. Зі знакових брендів можна виділити коньяки «Таврія», пасажирського автоперевізника «Таврійські лінії», фестиваль «Таврійські ігри», конкурс краси «Міс Таврія». А ще десятки назв фірм, навчальних закладів, громадських організацій, газет, конкурсів тощо. Запорізька область відома, перш за все, автомобілем «Таврія». Крім того, «таврійська» прагматоніміка зустрічається в інших областях України. Це одеська мережа супермаркетів «Таврія В», судноплавна компанія Tavría Line з Дніпра, база відпочинку «Таврія» в Миколаївській обл. тощо.

У двохтисячних нове сприйняття ареалу Таврії починає закріплюється на картах історико-етнографічних регіонів у різних атласах, статтях, музейних експозиціях. У них до складу Таврії входять вже причорноморські і приазовські райони Запорізької, Херсонської та деякі райони Донецької областей, а Крим виділяється як самостійний регіон [3, 12]. У свою чергу, Пилипенко І., звертаючи увагу на фізико- та соціально-географічну відокремленість лівобережних районів Херсонської та Миколаївської областей (Кінбурнській півострів), західних районів Запорізької області по меридіану Василівка – Мелітополь, запропонував упровадити в обіг новий

фізико-географічний об'єкт «півострів Таврія» [9].

Що стосується неформального центру Таврії, то в 50-х роках ХХ століття він оформився в районі Каховки-Нової Каховки, який після будівництва Каховської гідроелектростанції стає вихідною точкою водопостачання таврійського степу і символом відродження вже нової радянської Таврії, однак пізніше перейшов до Херсона [8]. Саме тут зосереджена найбільша кількість юридичних осіб [4], проходить найбільша кількість масових заходів і випускається найбільше промислової продукції з «таврійськими» назвами [7, 8]. У 2013 році в обласному центрі з'являється слоган «Херсон – столиця Таврії» – спочатку на білбордах, а згодом на офіційному сайті міста [15].

Однак у суспільній свідомості жителів Півдня України ані центр, ані ареал Таврії/Тавриди чітко не оформлені. Під час фокус-групових досліджень і глибинних інтерв'ю трапляються судження, що сильно відрізняються одне від одного. Для частини населення Таврія – це весь Південь України, для інших – лише кілька прилеглих до Кримського півострова районів Херсонської області [10]. Наводимо приклади таких суджень: «Межі Таврії? Для мене однозначно Одеська, Миколаївська та Херсонська області, скажімо так – частини цих областей. Крим, само собою. Північ Криму – це Таврія» (чоловік, 48 років, Херсон), «для мене Таврія – це Крим і десь від Одеси до Запоріжжя, туди, до Азовського моря, тобто три області і Крим. Можливо Одеса, хоча Одеса, вона вже не зовсім Таврія» (чоловік, 50 років, Чаплинка), «Таврія – це назва тієї місцевості, в якій ми знаходимося. Чаплинський район, я думаю Каховський район теж все-таки Таврія, Новотроїцький ще може» (жінка, 37 років, Чаплинка). Деякі респонденти вважають, що Таврида і Таврія – це та сама назва, інші схильні до того, що Таврія більше відноситься до материкової степової України, а Таврида – до Криму. Для частини опитаних Таврія, таврійський степ – це не тільки назва їхнього рідного краю, але хоча не першочергова, проте складова їх ідентичності.

Дуже важливим для розуміння процесів зміни змісту топоніма

«Таврія/Таврида», є його поширення в Криму. Тут ще 1918 року була створена Радянська Соціалістична Республіка Тавриди, яка проіснувала трохи більше місяця. У 1921 р. у Сімферополі засновується Центральний музей Тавриди, в період 1945-1956 рр. на території півдня України і Криму знаходився Таврійський військовий округ. Пізніше в Криму відкриваються готелі і пансіонати з назвою «Таврія» і «Таврида», створюються ансамблі та спортивні клуби.

У анексованому Криму ситуація з «таврійською» лексикою набула своєї специфіки. Якщо в радянські часи і в період 1991-2014 рр. на півострові використовувалися різні варіанти назви – як Таврія, так і Таврида, яким відповідали прикметники «таврійський» і «тавричеський», то останнім часом використовується саме другий варіант. «Тавридою» була названа телерадіокомпанія в Криму (колишня ДТРК «Крим»), слова «Таврида» і «тавричеський» увійшли до назв великих інфраструктурних об'єктів, таких як траса «Таврида», що з'єднує Керченський міст з Севастополем, і Тавричеська ТЕС.

Стосовно соціальної перцепції, то тут можна відзначити, що і в Криму денотати понять Таврія і Таврида також чітко не зафіксовані. Хоча для значної частини населення Крим і Таврида – це географічні синоніми, існують різні погляди на те, що уважати Таврією. «Для мене Крим – більш рідне слово, ніж Таврида. Хоча Таврида як би на другому місці» (чоловік, 40, Сімферополь), «я спілкувалася в санаторії з жінкою з Красноперекіпська, так вона сприймає ту частину Херсонської області як єдине ціле, тобто Таврія – це Крим і шматочок Херсонської області» (жінка, 65, Гурзуф), «я думаю, там, де закінчується степ, там закінчується Таврія. Це Херсон, напевно, частина Миколаєва. На сході по Донбас, напевно. Майже туди під Маріуполь, а на півночі, напевно, по Харків, або по Дніпро. На півдні – це по Крим. Тому що Крим – це, можна сказати, що Таврія, але більше це все-таки Таврида, гори» (чоловік, 41, Євпаторія).

Після анексії Криму питання топоніміки стає предметом політики. Вже

відразу після так званого референдуму 16 березня 2014 р. депутат Державної думи РФ Дегтярьов М. запропонував «передбачити для Республіки Крим другу назву – Таврида» [2]. А в січні 2015 року вже лідер ЛДПР Жириновський В. виступив з пропозицією офіційно перейменувати Крим в Тавриду [21], мотивуючи це необхідністю повернення півострову «первозданного» імені, на відміну від більш пізньої кримськотатарської назви «Крим». 2018 року ця ідея повернулася знову, коли глава національно-культурної автономії греків Криму «Таврида» і депутат так званої Державної ради Криму Шонус І. запропонував назву «Республіка Крим-Таврида», також апелюючи до відновлення історичної справедливості [6].

Деякі експерти вважають, що «ідея реінкарнації Таврійської губернії в її колишніх кордонах може вистрілити так само несподівано, як це сталося з “Новоросією” в 2014 році. Актуальність такого плану очевидна: контроль над материковими частинами Таврії може вирішити проблему водопостачання Криму» – зазначає співробітник Українського інституту національної пам’яті Майоров М. [14]. У 2016 році під час відвідування в Криму молодіжного освітнього форуму президент РФ Путін В. поставив свій підпис під графіті «Все будет Таврида!». В інтернеті це було сприйняте як натяк на подальші експансіоністські плани [2].

На материковій Україні «таврійська» тема хоч і в меншій мірі, але теж стала об’єктом політичного інтересу. Так, кампанія по декомунізації призвела до появи ще п’ятьох населених пунктів з назвою «Таврійське» в Запорізькій і Херсонській областях. Таврійську прагматоніміку використовують і державні структури. Наприклад, з 2008 р. Херсонська ОДА щорічно проводить Міжнародний інвестиційний форум «Таврійські горизонти», у Мелітополі і Херсоні функціонує ряд навчальних закладів зі словом «Таврійський» в назві, у 2017 році в Херсонській області створюється Таврійський госпітальний округ.

У кінці XVIII-першій половині ХХ ст. ареал історичного регіону Таврія співвідносився з межами Тавричеської губернії і включав Північну Таврію

(нижня Лівобережжі Дніпра і частина Північного Приазов'я) і Кримський півострів. Назви Таврія і Таврида при цьому виступали в якості синонімів. З другої половини ХХ століття почалося поступове розділення єдиного топоніма: «Таврія» частіше застосовувалося до Північної Таврії, а «Таврида» до Криму. Паралельно ментальні кордони материкової частини регіону почали активно розширюватися. Після 1991 року цей топонімічний розрив почав посилюватися, що призвело до перцепційного розширення регіону. При цьому почав оформлятися і новий перцепційний центр Таврії – м. Херсон.

Ці процеси здійснювалися і здійснюються за допомогою декількох механізмів. Двигуном першого, адміністративно-топонімічного механізму, є держава. Цей механізм включає рішення з перейменування населених пунктів, іменування державних і комунальних структур, заходів. Двигуном другого, маркетингового механізму, є вільний ринок товарів і послуг. Цей механізм включає створення і просування на ринку «таврійських» брендів. І якщо на території материкової України регіон Таврія і таврійська ідентичність на сьогодні формуються переважно спонтанно під впливом маркетингових технологій на ринку товарів і послуг, то в окупованому Криму здійснюється державна політика підтримка теми Тавриди. З огляду на політичну ситуацію в регіоні, можна також припустити, що питання поширення і статусу «таврійської» топоніміки на Півдні України несе в собі конфліктний потенціал.

Розділ 3. Регіональна ідентичність та перейменування населених пунктів півдня України (на прикладі Херсонської області)

У XIX-XX ст. географічні мапи Херсонської та Таврійської губернь, а також тих територій, на яких 1944 року була створена теперішня Херсонська область, рясніли назвами населених пунктів неслов'янськими мовами [1, 3, 16]. У цих назвах відображалася історія заселення Північного Причорномор'я та українського Приазов'я представниками різноманітних етнічних груп: кримськими татарами та ногаями, німцями, євреями, шведами, греками, швейцарцями, молдаванами тощо. На Херсонщині з цих назв найбільш поширеними були тюрко- та германомовні. У радянські часи більшість з них зникла і замість них на картах області з'явилися або ідеологічно марковані, або нейтральні назви.

Прийняття 2015 року в Україні Закону “Про засудження комуністичного та націонал-соціалістського (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки” створило умови для повернення історичної топоніміки. Це стосується передусім ойконімів (назв населених пунктів) та годонімів (назв вулиць, провулків тощо). Частково ці очікування виправдилися й окремі населенні пункти та вулиці дійсно повернули свої історичні назви. Проте стосовно перейменування інших були обрані інші засади і моделі.

Топонімічним проблемам Херсонщини приділялося достатньо багато уваги в краєзнавчій літературі. Попри це етимологія херсонських ойконімів залишається в багатьох випадках суперечливою. До нині бракує ґрунтовних кваліфікованих лінгвістичних опрацювань південноукраїнської топоніміки. У краєзнавчій літературі замість результатів лінгвістичних досліджень часто можна зустрітися з так званою “народною етимологією”, основою якої є сучасна фонетична співзвучність слів та відповідна інтерпретація назв. Ситуація ускладнюється тим, що протягом кількох століть історична топоніміка зазнала суттєвих змін. Проте навіть у сильно трансформованому

стані неслов'янське походження великої кількості топонімів Херсонщини не викликає сумнівів у дослідників.

Тюркомовні назви були більш поширеними на лівобережній частині Херсонської області. Наприклад, районний центр Новотроїцьке мав назву Сарабулат (Сарибулат), селище Сиваське того ж району – Каракуй (Каракуї), село Громівка називалося Аирча (Аїрча), Воскресенка – Кегенли (Когунли), Сергіївка – Койчі, Новомихайлівка – Кічкемі або Великий Ташкишкен, Одрадівка – Карачой або Акермен, Новопокровка – Джани-Киргиз, Заозерне – Каїро-Тубал [1, 2], селище Партизани Генічеського району називалося Артакую, село Новодмитрівка – Джамбурлук (Джембойлук), Стрілкове – Чокрак, Рівне – Артаба, село Олександрівка Каланчацького району називалося Атамань, Гаврилівка-Друга – Керменчук, Привілля – Домузла [1, 3], село Приморське Скадовського району – Карга, село Строганівка Чаплинського району – Джайпа, Іванівка – Терек [4], село Петрівка Нижньосірогозького району – Мустопой [1]. В залежності від джерел ці назви часто пишуться з різними варіаціями.

Частина тюркських ойконімів у трансформованому стані збереглася й у радянські часи. Це лівобережні місто Генічеськ (тюрк. – Єнічі [5] або Дженішке [6]), селища міського типу Чаплинка [7] та Каланчак [8], села Чонгар, Качкарівка, Буркути, Атамань, Каїри, Каїрка, Нижні та Верхні Торгаї, Нижні Сірогози, Верхні Сірогози [9] тощо. Збереглися тюркські назви і на правому березі – це села Бургунка, Качкарівка, Тягинка, Кизомис (Кізім Мис) [1], Новокаїрка.

Крім того, мешканці цілої низки сіл відповідних районів у повсякденній мові замість офіційних топонімів і сьогодні вживають старі назви, у тому числі ймовірного тюркського походження. Так, село Таврійське Голопристанського району до сих пір називають Келегеї, село Виноградове Олешківського району називають Чалбаси, село Першокостянтинівку Чаплинського району – Чокрак, село Олексіївку Каланчацького району – Чурюм, село Азовське Генічеського району – Юзкуй, село Дружелюбівку

Новотроїцького району – Комрат (Комрат – ім'я ногайського роду [10]), частину селища міського типу Любимівка Каховського району – Чакрак. Від мешканців Новотроїцького можна почути, що їх селище називалося Старий Булат.

Скласти конкуренцію назвам, пов'язаним з історією заселення, можуть назви сіл, пов'язані з назвами колгоспів, які діяли на територіях відповідних сільрад. До нині назви ліквідованих колгоспів і радгоспів працюють як альтернативна неофіційна топоніміка у сільській місцевості. Інколи трапляється так, що люди плутаються в офіційних назвах, проте чітко орієнтуються у неофіційних назвах. Так село Миролюбівку Білозерського району до сих пір називають Радземля (через назву колгоспу “Радянська земля”), село Нова Зоря Білозерського району – Армяни (ймовірно через назву колгоспу “Труд вірмен”) [28]. Наводимо фрагмент інтерв'ю експерта з Каланчацького району. *“Специфіка Каланчацького району, що тут назви сіл і селищ відрізняються від їх офіційних назв. Наприклад, Роздольне – всі кажуть, що це Парижком. Це був совхоз імені Паризької комуни. Потім, Новопавловка – всі кажуть, що це Серп, бо був совхоз Серп і молот. Новоолександрівка – це офіційна назва, але якщо ви запитаете: «А де тут Новоолександрівка?», то не всі поймуть, що це за село, бо всі знають, що це Бугайовка, бо це історична назва. Там колись жили купці Бугаї, і звідси пішла назва села. Потім той же самий Червоний Чабан, його називають або Чабан, або Вадім – по залізничній станції. Те ж саме Мирне. Мирним дуже мало хто його називає. Всі кажуть станція Каланчак або просто “на станції”. Теж саме Олександрівка – всі кажуть, що це Рисовод. Там колись був совхоз Рисовод. Теж саме село Олексіївка – всі кажуть, що це Чурюм. Це перша її історична назва”.*

І таких випадків у Херсонській області багато. Ймовірно, це було реакцією на радянську штамповку топонімі, щоб якось виділитися на тлі численних Ленінських, Радянських, Роздольних та інших розтиражованих назв, люди придумували або зберігали свої “унікальні” назви. Іноді ці

“колгоспні” назви закріплювалися й офіційно. Так, у 1992 році було перейменовано частину села Гладківка, мешканці якої вирішили відокремитися. У цьому селі діяло два колгоспи, один з яких називався Таврія [11] (згодом ім. Покришева). Коли мова зайшла про перейменування, то замість історичної назви Келегеї, була взята інша “історична” назва – Таврійське. Хоча офіційна версія стверджує, що нова назва пов’язана з “історичною назвою нашого регіону” [12]. Відповідно, варто було би з’ясувати чи не мають нові декомунізаційні назви “колгоспного коріння”.

Наведені факти зайвий раз підкреслюють важливий зв’язок топоніміки з суспільним життям. “Топоніми відносяться до числа речей, які найбільш тісно (intimate) пов’язують людей з їх територією” – пише британська археолог та історик культури Джакетта Хоукс [13].

Декомунізація офіційно повернула частину ймовірно тюркських назв на мапу Херсонської області. У 2016 році селу Фрунзе Іванівського району було повернуто історичну назву Агаймани, Ленінське Скадовського району стало селом Карабулат, Пролетарка Олешківського району стало селом Челбурда. Також стало називатися Ногайським селище Жовтневе Генічеського району (хоча назва Ногайське і не є історичною для цього населеного пункту). Проте частині сіл, які до радянського перейменування мали тюркські назви дали нейтральні назви. Так, село Фрунзе (колишня назва Юзкуй, Юзкуя) Генічеського району стало Азовським, село Радгоспне Скадовського району (Гаваджино) 2016 року перейменували в Благодатне [14], а селище Партизани Генічеського в Рикове. Хоча Рикове – це теж історична назва, проте давнішою назвою колишніх Партизанів була тюркська назва Артакую. Тим не менш, було прийнято рішення повернутися до назви Рикове, хоча у стороннього спостерігача ця назва асоціюється скоріше з прізвищем Олексія Рикова – голови РНК СРСР у 1924–1930 рр. Про це свідчить відповідний допис у Вікіпедії (українська редакція), де зазначено, що Партизани були переіменовані у Рикове “*на честь А. І. Рикова відповідно до закону України від 09.04.2015 № 317-VIII*” [15].

Німецькомовні назви та назви на івриті та їдиш були здебільшого розповсюджені на правобережжі Херсонщини. Це назви сільськогосподарських поселень, заснованих німецькими, єврейськими та шведськими колоністами, які прибули сюди в кінці XVIII на початку XIX століть та назви, які з'явилися внаслідок утворення в 20-х роках XX ст. єврейських національних районів та окремих єврейських сільрад. Німецькими колоністами були засновані теперішні Високопілля (колишнє Кронау), Благодатівка Великоолександрівського району (Розенталь), Високе (Нейфельд), Зміївка Бериславського району (утворилося внаслідок злиття німецьких колоній Клостендорф, Шлянгендорф, Мюльгаузендорф (Мільгаузендорф) та шведського поселення Гаммальсвенскбю, яке також було відоме під назвою Альтшведендорф або Старошведське), Кочубеївка (Тіге), Красновка (Шенау), Пригір'я (Альтенау), Розівка (Розенорт) Високопільського району [3, 4]. Єврейські колоністи, які прибули з території теперішньої Білорусі та півночі України, заснували колонії Львово та Новоберислав Бериславського району, Бобровий Кут, Калинінське (Велика Сейдеменуха, згодом Калініндорф) та Малу Сейдеменуху (Штерндорф) Великоолександрівського району. У 20-х роках минулого століття на території теперішньої Херсонщини з'явилися назви Юдіндорф (зараз Чкалове Великоолександрівського району), Фрайдорф (Вишневе), Фрайлебен (Степове), Вайндорф (Труд), Найндорф (Новосілки) і ще ціла низка назв на їдиш [3, 4, 16, 17]. Більшість колишніх німецьких та єврейських колоній була переіменована за радянських часів. Проте якщо німецька топоніміка повністю зникла з мапи області, то єврейська частково збереглася. Залишило єврейську назву село Мала Сейдеменуха (з івриту – “тихе поле” [16]), та єврейські села, які від початку мали українські назви.

Декомунізація торкнулася тільки одного населеного пункту з наведеного списку. У 2016 році село Калинінське було переіменовано в Калинівське. Назву Чкалове було вирішено не змінювати у Великоолександрівському та Новотроїцькому районах, де є селища з такою

назвою, які виникли на місці колонії Доренбург та хутору Джанбек [2]. Також збереглася назва села Труд Скадовського району, яке називалося Вайндорф [17]. Враховуючи те, що всі німецькі назви та всі назви на їдиш були усунуті з мапи Херсонщини у 40-ві роки минулого століття [18], можна зауважити, що жоден з “репресованих” у сталінські часи топонімів так і не був “реабілітований” під час декомунізації.

Цікаво, що назви типу Чкалове, Максима Горького, Труд, Геройське, Вільна Україна формально не підпали під дію “декомунізаційних” законів. Проте їх зв’язок з марксистсько-ленінською ідеологією та комуністичним минулим є очевидним. Назви типу Труд чи Промінь можна віднести до криптокомуністичних назв. Принаймні, зазначені вище топоніми не менше ніж перейменовані Партизани, Ударник чи Індустріальне є виразниками тоталітарної ідеології. І за наявності відповідної ініціативи, історична справедливість могла б бути відновлена відносно цілої низки неселених пунктів Херсонщини. Але ініціативи «знизу» на Херсонщині не було. Серія фокус-груп у Чаплинці, Генічеську, Новотроїцькому, Каланчаку показала, що переважна більшість населення була проти перейменування. Тому зрозумілою є омонімічна модель перейменування.

Як відомо, рішення про перейменування приймається за двома схемами. За першою – місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування самі подають до Верховної України (ВРУ) Ради свої пропозиції щодо нових назв населених пунктів, але якщо така процедура не виконується, тоді працює інша схема. Верховна Рада приймає рішення про перейменування на підставі рекомендацій Українського інституту національної пам’яті (УІНП). Проект постанови про перейменування населеного пункту подає до ВР суб’єкт законодавчої ініціативи: народний депутат України, Кабінет Міністрів України або Президент України [19]. За даними експертних інтерв’ю в Херсонській області на місцях часто намагалися або зберегти поточну назву, використовуючи її нову трактовку, або перейменувати так, щоб нова назва була омонімічною до поточної, або

взяти нейтральну назву. Наприклад, назву села Володимиро-Іллінку Новотроїцького району громада намагалася відстояти, мотивуючи це тим, що село ніби було названо на честь Святого Володимира Великого та Святого Іллі, а не Володимира Ілліча Леніна. Назву села Радянське Білозерського району намагалися спочатку зберегти, тому що назва походить від слова “радитися”, а потім вирішили назватися Радісним. У результаті Володимо-Іллінці назву придумали у Києві – і вона стала називатися Чумацький Шлях, і тепер всі сільські установи мають починатися з невимовного слова “чумацькошляська”. Нову назву Радянському придумали на шкільному конкурсі – Миролюбівка [20].

Подібне явище також спостерігалось під час радянських перейменувань. Так, селище Максима Горького Каланчацького району з’явився на місці “кордону Горьського”, село Дружелюбівка через назву Камрад (товариш) [2], напевно, має зв’язок з назвою урочища Комрат, а село Волчанське Акимівського району Запорізької області при заснуванні мало румунську назву Волканешт [1]. Омонімічна стратегія збереження попередньої назви має спільні риси з деетимологізацією. Деетимологізація характеризується втратою попереднього етимологічного значення, у результаті чого мотивована назва стає невмотивованою. Приклад з селом Волчанським ілюструє саме деетимологізацію.

Модель фонетичної співзвучності з наступною деетимологізацією “спрацювала” у випадку Калинінського Великоолександрівського району (Великої Сейдеменухи), яке стало Калинівським, і села Червонопрапорного Генічеського району, яке стало Червоним.

Окремо слід виділити назву “Таврійське”, пов’язаною з назвою історико-географічного регіону Таврія. До декомунізації у Херсонській області вже існували місто Таврійськ, два села Таврійських, село Таврія і село Тавричанка. Унаслідок декомунізації область поповнилася ще трьома населеними пунктами з назвою Таврійське – у Генічеському (селище Радянське, у якому вже ніхто не живе), Верхньорогачицькому (село

Пролетарій) та Білозерському районах (село Кірове). Останнє, між іншим, знаходиться на Правобережжі, тобто поза межами історичної Таврії. Уживання шаблонних нейтральних назв стало розповсюдженим явищем не лише в Херсонській області, а в Україні взагалом. Найбільш розтиражованими стали нейтральні назви типу Мирне, Щасливе, Благодатне, Приморське, яких тільки в Херсонській області стало декілька. У результаті маємо по Україні десятки Благодатних, Мирних, Степових, Вишневих, Калинівок, Калинівських і Калинових [14]. Це десятки назв ніяк не пов'язаних з територією та її історією.

З-поміж умовно нейтральних нових назв можна виділити “пацифістичні”: Мирне, Миролюбівка, Любомирівка. Ураховуючи те, що декомунізація відбувається на тлі військового конфлікту на Сході України, ця тенденція не є дивною. У них відображаються сподівання людей на завершення війни та мирне життя.

Ідеологічних ойконімів, до яких можна віднести назви, пов'язані з іменами ідеологів українських національних рухів, українських політиків, військових діячів тощо, у Херсонській області спостерігається небагато. Власне, тільки один – село Донцово (колишнє Комсомольське) Нижньосірогозького району. Село було названо так “на честь Дмитра Донцова – українського літературного критика, публіциста, філософа, політичного діяча” [21], родина якого мала землі в теперішньому Нижньосірогозького району. Тут також існував колись хутір Донцової [9]. Так що це перейменування можна теж віднести до моделі повернення історичної назви.

Специфіку перейменувань годонімів, насамперед, варто розглянути на прикладі обласного центра. У Херсоні було ухвалено рішення частково повернути старі назви вулиць, а частково змінити назви на принципово нові. Завдяки першій стратегії на мапі Херсона з'явилися вулиці, пов'язані з історією заселення міста представниками різних етноконфесійних груп. Це вулиці Грецька (колишня частина вулиці Леніна), Єврейська (Войкова),

Лютеранська (Кірова), Старообрядницька (Комсомольська) [22]. Не повернулися на карту назви Арнаутська (зараз це вулиця Пушкінська), Караїмська (Філатова), Магометанська (Заводська) та Католицька (частина вулиці Комсомольської) [23].

З'явилася Єврейська вулиця і в місті Каховка Херсонської області [24]. У Новій Каховці з'явилася також “етнічна” назва “вулиця Французька” – тільки невідомо з чим конкретно це пов'язано – чи з франкомовними швейцарськими колоністами, які проживали на околиці теперішньої території Новокаховської міськради (селищі Основа), чи з попередньою назвою вулиці – Паризької Комуни.

З-поміж нових херсонських годонімів переважають нейтральні назви і назви, пов'язані з іменами видатних українців: козацьких ватажків, представників національно-визвольних змагань, науковців, українських письменників, культурних та громадських діячів (Андрій Грабенко, Ілько Борщак, генерал Олексій Алмазов, полковник Володимир Кедровський, Василь Стус, Іван Богун та ін.). До цього списку потрапили і представники інших етнічних груп: єврейської (Ісаак Гуревич, Володимир Баранов-Росіне, Людвіг Заменгоф), кримськотатарської (Ісмаїл Гаспринський), польської (Йосип Пачоський), вірменської (Сергій Параджанов) тощо.

Кінцевий варіант перейменування виявився більш поліетнічним, ніж його попередні проекти. Наприклад, у проекті Херсонського обласного відділення Конгресу української інтелігенції з 49-ти запропонованих перейменувань 15 – це старі назви, у тому числі Лютеранська, Католицька, і 34 – це назви пов'язані з українською історією, тільки у більш “радикальній” для Херсона редакції. У цьому списку можна зустріти наступні назви: генерала Шухевича, отамана Михайла Наймановича, підполковника Голуба, Героїв Конотопської битви, Героїв УПА тощо. [25]. Поверхневий аналіз нової годоніміки говорить про те, що її автори, ймовірно, є прихильниками етнічної моделі нації, у якій належність до нації визначається саме етнічним походженням.

У Каховці, Новій Каховці, Скадовську, Голій Пристані, Генічеську та в селищах міського типу частіше зустрічаються нейтральні нові назви вулиць: Затишна, Зелена, Таврійська, Вишнева, Торгова, Зелена, Кленова, Фіалкова тощо. У тренді також й українські назви: Андрія Шептицького, Тараса Чорновола, Івана Сірка, Пилипа Орлика тощо. Попри пропозиції з боку кримськотатарських активістів, на вулицях Генічеська так і не з'явилися кримськотатарські назви. У процесі перейменування були внесені пропозиції перейменувати дві вулиці на честь кримських ханів, які мали безпосереднє відношення до заснування міста Генічеськ – хана Мухаммед-Гирея і Сагиб-Гирея [6].

У той же час Верховна Рада України приймає рішення про повернення історичної топоніміки в Автономній Республіці Крим, згідно з яким 72 населених пункти Криму отримали кримськотатарські назви [26]. Перед цим у ЗМІ з'явилася інформація про те, що з цього питання активно співпрацюють Інститут національної пам'яті та Меджліс кримськотатарського народу [27]. Зрозуміло, що в умовах окупації немає сенсу чекати на те, що місцеві громади в кримських населених пунктах будуть виконувати українські закони, і в таких умовах перейменування в Криму можна провести тільки “зверху”. Проте, ніщо не заважало повернути історичні тюркські назви в Херсонській області хоча б у тих населених пунктах, де місцеві громади не змогли запропонувати свій варіант.

ВИСНОВКИ

Виконана робота дозволяє зробити кілька висновків та припущень. По-перше, велика кількість «таврійських» назв не говорить про «потужне розширення ареалу [відповідної] ідентичності». Тобто можна сказати, що зараз Таврія є, а тавричан немає. Хоча в літературних джерелах початку ХХ століття зустрічаються сюжети, що говорять про те, що таврійська ідентичність у ті часи все ж таки існувала [6, 11, 12].

По-друге, хоча регіон Таврія впевнено прописався в масовій свідомості, межі його ще не оформилися і сильно варіюються – від лівобережної Херсонщини до всього українського Причорномор'я та Приазов'я, тобто. Херсонської, Миколаївської, Запорізької, Одеської областей та АР Крим. Проте мешканці всіх трьох областей сходяться на тому, що саме Херсонська область є центром Таврії.

По-третє, різні варіанти топоніму Таврія/Таврида мають якщо не різну семантику, то різні географічні конотації. Таврія більшою мірою має відношення до Північного Причорномор'я та частини українського Приазов'я, а Таврида до Криму.

Разом з тим, велика кількість «таврійських» назв може говорити про те, що таврійська ідентичність почала проявлятися на «експертному» рівні – серед осіб, які приймають рішення, причому переважно у сфері бізнесу. Поверхнева мотивація цих рішень представляє, швидше за все, маркетинговий характер – намагаючись якимось виділитися з «херсонських», «миколаївських», «каховських», «мелітопольських» і т. д. «чогось там», автори «таврійських» брендів заявляють про себе ринку: і зберігаючи при цьому місцеву прописку бренду, і апелюючи до його міжрегіонального (надобластного) характеру, і «наносючи патину» псевдоісторичності (наш бренд старіший) на свій товар. Хоча інші стародавні назви, що стосуються причорноморського регіону, такі як Кіммерія, Скіфія, Сарматія (наприклад, фестиваль аматорського кіно «Кінокіммерія» в Херсонській області,

місцевий телеканал «Скіфія» в Херсоні, набраний з херсонських добровольців батальйон територіальної оборони) також трапляються й у текстах, й у різних назвах, але де вони становлять помітної конкуренції геродотовской Таврії-Тавриді. Це по-четверте.

Якщо говорити про регіональну ідентичність, то можна припустити, що таке бомбардування «таврійськими» брендами може призвести і до формування «таврійської» ідентичності – принаймні на Херсонщині. І у цьому процесі саме ринкова економіка вже робить багато чого. Змогли ж гас, кеди, вазелін і скотч еволюціонувати з назв торгових марок на імена. Чому б «таврійському» бренду не стати ідентичністю? Все це створює сприятливе тло вже для політичного втручання. І перші «дзвіночки» вже є, перші спроби вже робляться – усвідомлено чи неусвідомлено.

Викладене дає підстави припускати, що у південних областях України, особливо у Херсонській та, можливо, у Запорізькій, склалася сприятлива ситуація для формування «таврійської» ідентичності, і кілька вдалих кампаній могли б вивести її на наступний рівень. Яким буде її утримання - це вже справа техніки. Дослідникам надається унікальна можливість спостерігати за цим процесом, вивчати його і виходити на теоретичний рівень.

Головними моделями перейменування населених пунктів у Херсонській області стали: по-перше, придумування принципово нових назв переважно нейтрального характеру; по-друге, омонімія та деетимологізація – придумування назви подібної до старої зі збереження її звучання, але втратою попереднього сенсу; по-третє, повернення історичної назви. Український етнічний історичний метанарратив проявився лише на рівні годоніміки, а на рівні ойконіміки в досліджуваному регіоні переважають нейтральні, часто шаблонні, назви.

Повернення історичних назв не стало головною тенденцією декомунізації в Херсонській області, в тому числі відносно назв, пов'язаних з нетитульними етнічними групами. Більшість тюркських, німецьких та

єврейських топонімів так і не повернулись на мапу Херсонської області, хоча їх зникнення безпосередньо пов'язано зі сталінськими репресіями та депортаціями.

Тюркські назви було повернуто тим населеним пунктам, де кримських татарів взагалі немає, або їх кількість є незначною – Челбурді, Агайманам, Карабулату, натомість там, де проживає відносно багато представників цієї етнічної групи (Генічеський та Новотроїцький райони), під час вибору нових топонімів зупинялися на нейтральній назві. Це може бути наслідком ксенофобії по відношенню до неслов'янських етнічних груп.

При більш ґрунтовному аналізі було з'ясовано, що нові нейтральні назви попри їх семантичну нейтральність теж є ідеологічними (антиідеологічними) або псевдонеітральними. Це пов'язано зі спробами місцевого населення уникнути появи ідеологічно, політично та етнокультурно маркованих назв в їх населених пунктах. У цьому випадку одним з мотивів використання такої моделі може бути приховане перешкодження декомунізаційним процесам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнатюк О.М. Назви підприємств та організацій України як маркер територіальної ідентичності населення / О.М.Гнатюк / Київський географічний щорічник. – Вип. №. – С. 67-77
2. Львів-Донецьк: Соціальні ідентичності в сучасній Україні. Спеціальний випуск часопису «Модерна Україна» / За ред. Я.Грицака, А.Портнова, В.Сусака. – Київ-Львів: Критика, 2007. – 358 с.
3. Тавричани. Словник української мови: в 11 томах. – Т. 10. – Під ред. І.Білодіда. – К.: Наукова думка, 1979
4. Тавричане / Русский орфографический словарь. – Российская академия наук. Инст. рус. яз. им. В.В.Виноградова. – В.В.Лопатин (ответственный редактор), Б.З.Букчина, Н.А.Еськова и др. – М.: «Азбуковник», 1999
5. Борисенко В.Й. Горленко В.Ф. Гуржій І.О. Українська народність: нариси соціально-економічної і етнополітичної історії / Борисенко В.Й. Горленко В.Ф. Гуржій І.О. – Київ : Наукова думка, 1990. – 558 с.
6. Жадан П.В. Русская судьба: Записки члена НТС о Гражданской и Второй мировой войне / Жадан П.В. – М.: ТЕРРА, 1991. – 236 с.
7. Снятков И. Херсон хотят переименовать в Днепро-слав или Тавр / Интернет-издание «Херсон-инфо-24». – Режим доступа: <http://ks-info24.com.ua/zhizn/268-herson-hotyat-pereimenovat-v-dneproslav-ili-tavr.html>
8. Цокота П.Є. Тавричани – мої земляки / Цокота П.Є. – Сімферополь: Таврія. – 1972. – 110 с.
9. Твердовська Л.П. Історичними стежками Кінбурнської коси / Твердовська Л.П. – Миколаїв: Видавець Ірина Гудима, 2015. – 100 с.
10. Депутати облради взяли за «хрестини» сіл області / Наддніпрянська правда. – №15 (22695). – 2016. – С.1
11. Донцов Д. Націоналізм / Донцов Д. – К.: ФОП Стебеляк. – 2012. – 384 с.

12. Дніпрова Чайка. Твори / Дніпрова Чайка – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1960. – с. 98-107
13. Гоманюк М. Затаврований Південь: від Геродота до декомунізації / Гоманюк М. – Критика. – №1-2 (219-220). – 2016. – С. 2-7
14. Князева Е.В. Самоидентификации населения Юга Украины: «неукротимость примордиального» / Князева Е.В. // Социальные идентичности в динамике институционального и самоорганизационного. – Научная монография кафедры социологии ИСН – Одесса 2013, ВМВ – с.267 – 285.
15. Богаченко В.В. Особенности этнокультурной самоидентификации украинца в глобализационном измерении современности / Богаченко В.В. // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗДІА, 2015. – №63. – С. 79-89
16. Победа Н.А. Феномен идентичности: многообразие содержательных смыслов и стратегий научного поиска / Победа Н.А. // Вестник Одесского национального университета. – 2011. – Т.16. – Выпуск 10. – С.70-82
17. Худенко А.В. Архитектоника идентичности / А.В.Худенко. – Одесса: Астропринт, 2010. – 238 с.
18. Серета В., Судин Д. “Львів’янин” – окрема ідентичність чи просто прописка? / Серета В., Судин Д. // Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. – 2008. – № 795. – С. 94-98.
19. Серета В. Галицька ідентичність – міф чи реальність? / В.Серета // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ. – ТХІІІ. – Вип. 257, Серія «Соціологія». – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – С.150-161
20. Кононов И.Ф. Идентичность крымских татар в контексте крымского сообщества / И.Ф. Кононов, В.В. Певная // Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. – Одеса : Астропринт, 2013. – Т. 18, вип. 2 (18), ч. 1. – С. 169–180

21. Грицак Я. Українська ідентичність / Я.Грицак. – Критика. – 2016. – №3-4. – С.18-21
22. Шуберт Ф.Ф. Сборная таблица Военно-топографической карты Российской империи, 1946-1963 гг. / [Електроний ресурс]. – Это место. – Режим доступу: <http://www.etomesto.ru/shubert/>
23. Горобець А.Я. Топонімічний словник Новотроїцького району Херсонської області. – Херсон: Айлант, 2015. – 56 с.
24. История городов и сел Украинской ССР. Херсонская область / [под ред. Мельникова А.Т.]. – К.: Институт истории Академии наук УССР, 1983. – 668 с.
25. Орлова З.С., Ратнер И.Д. Из истории заселения Херсонщины: Краткий справочник. – Херсон, 1995. – 128 с.
26. Янко М.Т. Топонімічний словник-довідник Української СРСР / Янко М.Т. – К.: Радянська школа, 1973. – 180 с.
27. Аблязов Н. Будут ли в Геническе улицы Мухаммед Герай хана и Сахиба Гирея? / Ислам в Україні. – Режим доступу: <http://islam.in.ua/ru/novosti-v-strane/budut-li-v-genicheske-ulicy-muhammed-geray-hana-i-sahiba-gireya>
28. Бушаков В. А. О первоначальном названии Аскания-Нова-«Чапли» // Советская тюркология. – Баку, 1980. – № 1. – С. 50–52
29. Каланчак / Краєзнавство Таврії. Сайт Херсонської обласної наукової бібліотеки імені О.Гончара. / [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://krai.lib.kherson.ua/litopis-kalanchaskiy-naseleni-pynkti-kalanchak.htm>
30. Безух Ю.В. На перехресті світових шляхів / Безух Ю.В. – Мелітополь: Люкс, 2006. – 308 с.
31. Кидырниязов Д. Западные ногайцы / Половецкая луна. – 1993. – № 3. – Режим доступу: https://vk.com/wall-91520039_65
32. Херсонська область. Адміністративно-територіальний поділ на 1 квітня 1967 року. Вид. 3-є. – Херсон: Управління по пресі, 1967. – 122 с.
33. Державний архів Херсонської області. – Фонд №Р-1979. – Опис №16. – Справа №62

34. Kintisch E. The Science Hidden In Your Town Name: How place names encode ecological change. – Nautilus. – <http://nautil.us/issue/30/identity/the-science-hidden-in-your-town-name>
35. Перелік нових і старих назв населених пунктів / Офіційний сайт Українського інституту національної пам'яті. – <http://www.memory.gov.ua/page/perelik-novikh-i-starikh-nazv-naselenikh-punktiv>
36. Риков О.І. Вікіпедія. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Риков_Олександр_Іванович – Дата звернення 9 квітня 2017 р.
37. Пасик Я. Калининдорфский еврейский национальный район / Пасик Я. / Еврейские земледельческие колонии Юга Украины и Крыма. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://evkol.ucoz.com/kalinindorf.htm>
38. Лиховид О. Скадовськ: місто, порт, курорт. – Скадовськ, 2004. – 256 с.
39. Державний архів Херсонської області. – Фонд №Р-1979. – Опис №1. – Справа №113
40. Як перейменувати вулицю. Правові засади перейменування вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд, розташованих на території населених пунктів: Методичний збірник / Український інститут національної пам'яті, Чернігівська ОДА, Чернігівська обласна рада, Чернігівська міська рада, та ін.; Упоряд.: С. В. Бутко, Н. М. Мужикова. – Київ-Чернігів: 2014. – 122 с.
41. Лебедева Я. Багатонаціональному селу Радянському обирали нову назву всією громадою / 112-й канал. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=mw1gr4X-PEc>
42. Депутати облради взяли за “хрестини” сіл області // Наддніпрянська правда. – №15. – 26 лютого 2016 р. – С.1
43. Херсонська міська рада. Розпорядження міського голови «Про виконання вимог Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-

соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» №80 від 19 лютого 2016 р. / Офіційний сайт міста Херсон. – Режим доступу: <http://www.city.kherson.ua/>

44. Сухопаров С.М. Улицы Херсона. Очерки. – С приложением полного списка улиц, переулков, съездов, тупиков, проездов, спусков, шоссе, площадей, бульваров, парков, скверов Херсона и указанием их старых (исторических) названий и переименований. – Херсон: СЛАЖ, 2002. – 160 с.
45. Про перейменування вулиць, провулків та площ міста Каховки / Офіційний сайт територіальної громади міста Каховка. – Режим доступу: http://kakhovka-rada.gov.ua/ua/projects/rishennja_sessiji/_pro_perejmenuvannja_vulits_provul_kiv_ta_plosch_mista_kahovki897568162248
46. Оленковський М. Історичні постаті та історичні події у майбутніх назвах вулиць Херсонщини. – Херсон: Українська миротворча школа, 2015. – 56 с.
47. Постанова Верховної Ради України «Про перейменування окремих населених пунктів та районів Автономної Республіки Крим та міста Севастополя» / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1352-viii>
48. У Криму населеним пунктам повертатимуть кримськотатарські назви – Інститут національної пам'яті / Радіо «Свобода». – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/news/27517423.html>
49. Шлях через культури. Етнокультурні туристичні маршрути по Півдню України / [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tavriya.info>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС (СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ)

1. Гоманюк Н. А. Винная карта Таврии: исторические и географические названия в сортименте винодельческой промышленности Юга Украины / Гоманюк Н. А. // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної краєзнавчої конференції «Минуле і сучасність: Херсонщина. Таврія. Каховка» (16-17 вересня 2016 р.) / Упоряд. М. В. Гончар. – Каховка - Херсон: Гілея, 2016. – С.41-44
2. Гоманюк М., Пилипенко О. Півострів Таврія: Географічні та соціологічні передумови верифікації / Гоманюк М., Пилипенко О. // Від географії до географічного українознавства: еволюція освітньо-наукових ідей та пошуків (до 140-річчя започаткування географії у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича): Матеріали Міжнар. наук. конф. (11-13 жовтня 2016 р.) – Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2016. – С. 16-17
3. Декомунізаційні моделі перейменування населених пунктів Півдня України (на прикладі Херсонської області) / Гоманюк М. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Географічні науки”, Випуск №6. – 2017. – С.30-37
4. Гоманюк М. Декомунізаційне (не)повернення історичної топоніміки під час перейменування в Херсонській області / Гоманюк М. // Тези доповідей IV Всеукр. науково-практ. конф. «Національні меншини і колективна пам’ять титульних націй: дилеми (не)забуття» (м. Рівне, 30-31 березня 2017 р.). Режим доступу: http://mnemonika.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Homaniuk_M.pdf
5. Гоманюк Н. А. Панадея Таврии: топоним «приятный во всех отношениях» / Гоманюк Н. // Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія “Соціологічні дослідження

- сучасного суспільства: методологія, теорія, методи”. – Випуск №39. – 2017. – С.209-214
6. Гоманюк М. Особливості соціальної перцепції таврійського історичного регіону / Гоманюк М. / Матеріали Міжнарод. науково-практич. конф. “Регіон-2018: стратегія оптимального розвитку” (Харків, 8-10 листопада 2018 р.). – Харків: ХНУ ім.В.Н.Каразіна, 2018. – с. 151-156
  7. Маркелюк А., Гоманюк М., Саркісов А. Картографічна інтерпретація даних соціологічного дослідження при вивченні соціальної перцепції простору / Наукові записки Херсонського відділу українського географічного товариства: Зб. наук. праць. – 2019. – С. 97–104
  8. Homanyuk, Mykola. (2019). ‘Battle for Tavria’: A historical region in politics and in the market of goods and services. *Ekonomichna ta Sotsialna Geografiya* 82: 4–9. DOI: [10.17721/2413-7154/2019.82.20-26](https://doi.org/10.17721/2413-7154/2019.82.20-26) <http://bulletin-esgeograph.org.ua/en/electronic-version/volume-82/693-homanyuk>
  9. Гоманюк, Николай. (2020). Вернакулярные регионы и государственные идеологии: Таврийский кейс. *Идеология и политика* 1(15): 12–32 DOI: [10.36169/2227-6068.2020.01.00002](https://doi.org/10.36169/2227-6068.2020.01.00002) <https://www.ideopol.org/wp-content/uploads/2020/05/Rus.-02.-01.-2020.-Homanyuk-Full.pdf>
  10. Гоманюк, Николай. (2021). Конструирование понятий «Таврида» и «Таврия» в Украине и России. *Laboratorium: Russian Review of Social Research*, №3, 2021

ДОДАТОК 2. СПИСОК КОНФЕРЕНЦІЙ, ДЕ ОБГОВОРЮВАЛИСЯ ПРОБЛЕМИ, ПІДНЯТІ В НДР

1. Soviet steppe – Culture, Environment, Economics and Politics, University of Fribourge, 15-16.02.2019, очна участь, <https://agenda.unifr.ch/e/fr/4667/>
2. Міжнародна конференція “Регіон-2018: стратегія оптимального розвитку”, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 8-10.10.2018, очна участь, публікація (в списку публікацій)
3. VII Міжнародна науково-практична конференція “Регіональні проблеми

- України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення: матеріали”, ХДУ, 5-6 жовтня 2017
4. III Конгрес САУ “Нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання”, ХНУ ім. Каразіна, 12-13.10.2017, очна участь, публікація
  5. VI Міжнародна науково-практична конференція “Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення: матеріали”, ХДУ, 8-9 жовтня 2015
  6. Конструкти формування\коригування колективної пам'яті, Рівне, 11-12.05.2018, очна участь, публікація (в списку публікацій)
  7. Нацменшини і колективна пам'ять титульних націй: дилеми (не)забуття, Рівне, 30-31.03.2017
  8. Минуле і сучасність: Херсонщина, Таврія, Каховка, 16-17.09.2018

ДОДАТОК 3. МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ (ДОСЛІДНИЦЬКІ, АКАДЕМІЧНІ) ПРОЕКТИ, ДЕ ДОСЛІДЖУВАЛИСЯ ПРОБЛЕМИ, ПІДНЯТІ В НДР

1. “Транскультурні контактні зони в Україні”, 2018, (Університет Сент-Галлена), організація соціологічного дослідження, проведено соціологічне дослідження в Херсонській обл.

ДОДАТОК 4. СПИСОК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ ПУБЛІКАЦІЙ, ДЕ ПІДНІМАЮТЬСЯ ПРОБЛЕМИ, ПІДНЯТІ В НДР

1. Етнічність у ЗМІ: Поради журналістам. Кишеньковий посібник / Укладач М.Гоманюк. – Херсон: Гілея, 2017. – 10 с.
2. Гоманюк М.А. Соціальна географія: Робочий зошит. Методичні рекомендації до практичних та семінарських занять для студентів спеціальності 6.040104 Географія*, 106 Географія, 103 Науки про землю, 014 Середня освіта (Географія) денної та заочної форм навчання / М. А. Гоманюк. – Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2018. – 28 с. (ISBN 978-617-7573-03-5, рекомендований до друку Вченою радою ХДУ, протокол №14 від 26.06.2017 року)